

УДК 327.2

Ірина Мусієнко

Подолання російського імперського дискурсу в інтелектуальному просторі Європи як умова реалізації цивілізаційного вибору України

У статті аналізується вплив російського імперського дискурсу на європейське сприйняття і прийняття стратегічних політичних рішень щодо України

Ключові слова: цивілізаційний вибір, Європа, євроатлантична інтеграція, імперський дискурс, Україна

Iryna Musiienko

Overcoming of Russian Imperial Discourse in Intellectual Space of Europe as a Precondition of Implementation of Ukrainian Civilization Choice

The article analyzes the impact of the Russian imperial discourse on the European perception and making strategic political decisions regarding Ukraine

Keywords: Civilization Choice, Europe, Euro-Atlantic Integration, Imperial Discourse, Ukraine.

Ірина Мусієнко

Преодоление российского имперского дискурса в интеллектуальном пространстве Европы как условие реализации цивилизационного выбора Украины

В статье анализируется влияние российского имперского дискурса на европейское восприятие и принятие стратегических политических решений касательно Украины

Ключевые слова: цивилизационный выбор, Европа, евроатлантическая интеграция, имперский дискурс, Украина

Цивілізаційний вибір України на користь євроатлантичної інтеграції окреслений в її політичних концептуальних нормативно-правових документах – Законі «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України» та «Стратегії національної безпеки України» [7; 16]. Вони визначають інтеграцію до політичних та економічних структур Європейського Союзу як пріоритетний напрям зовнішньої і внутрішньої політики України, що поділяє спільні з ЄС цінності та стратегічні цілі.

У сучасній гуманітаристиці зростає інтерес як до цивілізаційної, так і до імперської проблематики. Аналізу проблем імперського дискурсу Росії присвячені праці А. Каппелера, Е. Вілсона, А. Умланда, А. Міллера, С. Гаврова, Р. Шпорлюка, М. Рябчука, М. Шкандрія, С. Дацюка; українознавчий аспект вказаної тематики розробляється М. Обушним, П. Кононеником, Я. Калакурою.

Дослідження є полідисциплінарним, базується на принципах етноцентричності та державоцентричності, історіософських, когнітивних підходах вивчення сфери міжнародних стосунків, спирається на аналіз феноменології політичного простору, теорії дискурсу М. Фуко, П. Бурдьє, постколоніальній студії. Головна наукова проблема, на вирішення якої спрямована наукова розвідка, полягає у 1) визначенні впливу імперського російського дискурсу і російської політики іміджування України на сприйняття України в Європі та на прийняття стратегічних політичних рішень європейцями щодо нашої держави; 2) вироблення рекомендацій щодо протидії маніпулюванню суспільною думкою та антиукраїнським інформаційним операціям впливу; 3) окреслення шляхів і механізмів корекції європейського сприйняття України та її іміджу відповідно до національних інтересів країни.

У постіндустріальних суспільствах головна боротьба розгортається за знання та інформацію. Сучасні війни, на думку Г. Почепцова, – це війни сенсів та ідей, що відбуваються у концептуальному полі [11, с. 12]. Ідеї здатні через трансформацію масової свідомості змінити напрямки розвитку окремої соціосистеми або стратегію розвитку транснаціональних структур.

Україна перебуває сьогодні в епіцентрі ідеологічних протистоянь, зіткнення двох цивілізаційних ідей – західно-європейської та євразійської. У європейському гуманітарному просторі триває, за влучним зауваженням С. Дацюка, війна

двох дискурсів – російського імперського та українського антиколоніального. Це протистояння дискурсів має характер контрдискурсії – зіткнення дискурсів, що використовують антагоністичні розумові установки [4].

М. Фуко, що стояв біля витоків кратологічної теорії дискурсу, трактував дискурс як владний ресурс і акцентував увагу на його примусовій силі щодо інших дискурсів [19, с. 51, 56]. Згідно теорії П. Бурдьє, дискурс слід інтерпретувати як символічну владу, що здатна трансформувати оцінки соціального світу та легітимно маніпулювати категоріями сприйняття за допомогою символічного насильства [15, с. 122].

Спираючись на роботи Бурдьє, що розробив категорії поля, символічного та соціального капіталу, сферу міжнародних стосунків можна визначити як політичне поле, конкурентний соціальний простір, де окремі держави змагаються за нарощування свого соціального капіталу, одним із компонентів якого є інформаційний капітал, за вищі статусні позиції та можливість панування над державами, у яких капітал менший. Бурдьє зазначав, що всіх агентів політичного поля «об'єднує претензія на нав'язування легітимного бачення соціального світу», а соціальні інститути виступають джерелами формування певної картини світу, виробляють і транслиують дискурси [15, с. 121]. Отже, будь-який соціальний інститут формує дискурсивний простір, у рамках якого ведеться боротьба за монополне здійснення легітимного символічного насильства, тобто за нав'язування певного способу світобачення і світорозуміння [15, с. 125–126].

Держави, як соціальні інститути, продукують власні інституційні дискурси. За концепцією російських науковців, вони є владним ресурсом, системою способів позначення, інтерпретацій, оцінок, позиціонування та ідентифікації суспільних суб'єктів, відносин і об'єктів реальності, котрі закріплюються і легітимізуються соціальними інститутами. Структурними компонентами інституційного дискурсу є уявлення про соціальну місію певного інституту; особлива мова; нормативна модель типово-подієвої статусно-рольової комунікації, система базових цінностей; основні стратегії, жанри, прецедентні тексти, типові дискурсивні формули [12].

Важливим є аналіз війни інституційних дискурсів Росії і України із точки зору теорії постколоніалізму. Е. Саїд, фундатор цього наукового напрямку, визначає дискурс

імперії як систему нарративних засобів, що відображають, легітимізують й утверджують як «об'єктивно» неминучу і необхідну ситуацію імперського домінування [14].

М. Рябчук деконструював російсько-українські відносини як відносини «культурного поневолення», що здійснюється через панівний (російсько-імперський) дискурс, дискурс домінування [13]. Аналізуючи феномен імперського дискурсу, він вказує, що імперська ідеологія – це аргументація, контент (що говориться), логічний каркас, у той же час дискурс імперії – це образно-символічне наповнення каркасу, багатоліка, багатоголоса репрезентація, це те, як говориться, певне сприйняття, символічні репрезентації (не мовні). За висновком науковця, російський імперський дискурс щодо України є набором стандартних міфологем, за допомогою яких обґрунтовується суто політичне імперське завдання – підпорядкування й поглинання України Росією. Російський імперський дискурс зароджується разом з імперією, у добу Петра I, а розквіту набуває в XIX ст. Український контрдискурс формулює Т. Шевченко.

Євроатлантична інтеграція України як реалізація її цивілізаційного вибору і вихід зі сфери російського впливу є викликом ідентичності Росії. Адже РФ, яка обрала неоімперський реваншистський напрямок розвитку, прагне відновити свій імперський статус, утрачений унаслідок розпаду СРСР, та боротися за лідерство у світі із західними країнами, що представляють європейську цивілізацію. У той же час, на думку російського політолога С. Гаврова, втрата України означатиме кінець імперського проекту: «Без України новий російський неоімперський проект може стати лише проектом «повернення в Орду», ідеологічним і військово-політичним дистанціюванням від Заходу, відходом від Європи» [3]. Тому боротьба за Україну та протидія реалізації її цивілізаційного вибору є для Росії боротьбою за утвердження як імперії. Вона має характер не лише локальної або регіональної війни, а є частиною цивілізаційного протистояння, війни сенсів та дискурсів.

Розв'язана Росією війна проти України включає масштабну інформаційно-психологічну війну, однією із цільових аудиторій якої є закордонна громадськість. Головною метою цієї війни є «перешкоджання волі Українського народу до європейського майбутнього» [16], тобто заперечення його цивілізаційного вибору, демонтаж держави, знищення суб'єктності та державності України, компрометація її внутрішньої і зовнішньої політики, створення образу ворога (що, за Р. Джервісом, слід розглядати як спосіб впливу на прийняття зовнішньополітичних рішень щодо України третіми країнами [22]), повернення в неоколоніальному статусі в лоно новостворюваної Євразійської імперії. Використовуються політичні маніпуляції, гуманітарні технології впливу, риторика ненависті, примітивізація, «орієнтальна» репрезентація України, роздмухується українофобія, антизахідна й антиукраїнська істерія.

Росія демонструє і розвиває стратегічну культуру, що відображає її історичний досвід агресивної континентальної імперії. Вона намагається застосувати щодо колишніх радянських республік та країн Варшавського договору свій варіант «доктрини Монро». За висновками експертів НІСД, російська інформаційна війна «створює життєво небезпечну загрозу національним інтересам України як на її території, так і за кордоном» [1].

Засобами реалізації вказаної мети є проголошення імперським російським дискурсом України, її народу, мови та культури «неіснуючими», «штучними», «проектами захід-

них спецслужб»; українців – субетносом росіян; українську мову – діалектом; український проект нежиттєздатним; українську націю – «неісторичною», «недержавною», нездатною до самостійного державотворення, без власного обличчя, національної ідеї, без традицій демократії та свободи, що не зробила суттєвого внеску в європейську та світову культуру; Українську державу – державою, що не відбулася. У російському імперському дискурсі важлива частина історії України – так званий «київський спадок», історія Русі, – вкрадена та привласнена, інші ключові проблеми або фальшовані, або замовчувані.

З ядра іміджу України (за концепцією інтегральної моделі іміджу Д. Гаври [2]) російськими пропагандистами, по суті, вилучена одна з двох головних його констант – історико-архетипічний компонент, що містить національну історію, міфологію, архетипи. Таким чином західному суспільству нав'язується російська схема історичного розвитку, у якій Україні відведена роль території, об'єкту історії, що має лише одну константу власного образу – природно-географічну, проте не має власної історії, а отже і не може претендувати на державність і завжди була територією, що є сферою національних інтересів Росії.

Слід визнати, що цілеспрямована пропагандистська антиукраїнська праця російських ідеологів, яка системно провадилася в Європі ще з петровської епохи, і особливо активно – на початку XXI ст., не попереджена та не нейтралізована українською стороною, дала свої плоди. На думку М. Рябчука, «імперський дискурс фактично позбавляв українців їхнього реального голосу, говорячи за них і від їхнього імені» [13]. У гуманітарному просторі Європи досі спостерігається монополна присутність Росії, Україна ж майже відсутня. Це впливає на прийняття політичних рішень стосовно держави та гальмує її євроатлантичну інтеграцію. Адже світ бачить образ України, що не відповідає ані ідентичності позбавлених голосу та права продукувати власні автопортрети українців, ані її реальному значенню і місцю у Європі. Створювали цей образ інтелектуали та політики, що репрезентували неукраїнські інтереси, а конкуруючі та діаметрально протилежні інтереси колишньої метрополії.

Відбулася, за теорією постколоніалізму Е. Саїда [14], «орієнталізація» українців, тобто руйнація їхньої ідентичності інтелектуалами народу-переможця, конструювання негативного фальшованого образу України та намагання його інтерналізувати як у середовищі українства, так і в європейському та світовому сприйнятті. Світова та європейська історія, сконструйовані інтелектуалами країн-метрополій, вилучила так звані «недержавні народи» із ієрархії престижу та пізнаваності, адже, за висновком Є. Томпсон, «загальноприйняті інтерпретації, створені в країнах, що продукують світовий дискурс, виключають дискурс колонізованих спільнот» [17]. Постколоніальні народи, у тому числі й український, можуть потрапити до світового дискурсу лише в разі формування і захисту власного дискурсу, залучення до його ретрансляції інтелектуалів демократичного світу та протидії засиллю імперських дискурсів.

Заперечення права українців на власну державність найбільш активно проводиться у світоглядній, гуманітарній та ідеологічній площині, у сфері історії. Тому ця царина і повинна бути у центрі уваги української інтелектуальної і політичної еліти, адже, за Д. Орвеллом, той, хто контролює минуле, той контролює майбутнє. Як справедливо стверджує С. Дацюк, «дискурсивна війна – гідне заняття для інтелектуала в ситуації війни» [4].

Слід підкреслити, що актуальність застосування історіософського підходу визнається і західною політологією. Так, Г. Кіссінджер вважав, що історія відіграє центральну роль у розумінні проблем національної безпеки, вона є ключем до розуміння супротивників і союзників [21]. М. Тетчер стверджувала, що Європа створена історією. Згідно концепції американської школи неолібералізму (Дж. Най), історія країни є частиною її м'якої та розумної сили.

Проте відсутність знань, глибокого інтересу до історії та сьогодення України (за опитування європейців 2010 р. 64 % респондентів ніколи не цікавились Україною [5]), панування історичних та політичних стереотипів, подвійні стандарти у ставленні до держав пострадянського простору, призвели до некритичного засвоєння західним світом нав'язаною йому російської схеми східноєвропейської історії, російського імперського дискурсу.

Надзвичайне повільне «відкриття України» таїть у собі величезну небезпеку для Європи і є викликом для європейської соціогуманітаристики. Адже історичний досвід європейської політики в українському питанні не осмислений, не усвідомлений, не відрефлексований суспільством, справжня робота над помилками не проведена. Росія ж веде цілеспрямований наступ на європейські центри прийняття рішень. За теорією балансу загроз С. Уолта, невірне сприйняття потенціалу та політики іншої держави є причиною ухвалення невірних зовнішньополітичних рішень та війн [23]. Отже, немає гарантій проти повторення старих сценаріїв умиротворення агресора, Мюнхенської згоди чи пакту Ріббентропа-Молотова. Тому польський інтелектуал А. Міхник наголошує, що сьогодні «на Сході України вирішується майбутнє Єврозою» [9].

Європейські дослідження історії та культури Східної Європи досі залишаються російськоцентричними, фундаментальна україністика відсутня, Україна сприймається лише через призму Росії, що не відповідає новим політичним реаліям та перспективам розбудови Європейського Союзу. Українська дослідниця О. Пахльовська звертає увагу на той факт, що західна україністика й досі не перетворилася на модерну інституціоналізовану дисципліну, у західних університетах сьогодні абсолютна недостатня кількість самостійних центрів та кафедр україністики [10].

Сприйняття України в Європі характеризується амбівалентністю. Відомий німецький науковець А. Умланд стверджує, що в Європі Україну не знають, відсутня консолідована позиція політичної еліти щодо зовнішньої політики України, у свідомості громадськості вона сприймається як можливо симпатичне, проте непередбачуване складне дитя, точніше, невизначений уламок Російської імперії із невідомим минулим, незрозумілою мовою та неясним майбутнім [20]. Проте Україна, на думку вченого, є геостратегічним стрижнем Європи, і, якщо утвердження її державності зазнає краху через внутрішні суперечки та втручання Росії, це матиме катастрофічні наслідки для європейської архітектури безпеки. А. Умланд закликає створити європейський Центр дослідження та інформації України [18].

Неоімперський дискурс Росії ґрунтується на теорії неоевразійства [6]. Гідно відстояти свій антиколоніальний дискурс та цивілізаційний вибір Україна може шляхом протиставлення неоевразійській концепції Росії власний теоретично обґрунтований науковий напрямок – українознавство, яке М. Грушевський визначив як «політику та філософію держави». Л. Костенко вважає, що Україна повинна створити власну гуманітарну ауру, «...розробити свою гуманітарну політику,

її стратегію та пріоритети. Зафіксувати себе у свідомості людства парадоксом молодого держави з тисячолітньою культурою, що була досі заблокована в силу історичних причин. Бути відкриттям для світу, а не морально ущербним народом в аберациях чужих віддзеркалень» [8].

Я. Калакура назвав українознавство «інтелектуальною молитвою за Україну». Отже завданням інтелектуальної еліти є створення «молитви» в інтенції України, її національних інтересів, наповнення цієї «молитви» чітким контентом, національною ідеєю, сенсами, аргументами, привабливими символами, формування її національного антиколоніального демократичного дискурсу.

Образ України як інтенціонального об'єкту повинен формуватися системно, із використанням інноваційних практик моделювання. Згідно із теорією семіотики, про неповну відповідність через різницю в інтерпретаційних кодах того, хто говорить, тому, хто слухає, у практиці державного іміджування слід відшукувати спільні культурні коди, намагатися гнучко долати комунікативні бар'єри та культурні фільтри, обирати адекватні ситуації канали комунікації, вивчати соціокультурне середовище у динаміці та вчасно реагувати на всі його зміни. Важливим завданням, згідно із теорією символічного інтеракціонізму, є застосування в спілкуванні із зарубіжними цільовими аудиторіями зрозумілої їм та прийнятної символічної системи, мови комунікації, механізмів кодування та розкодування. Це дає можливість: 1) уникати когнітивних спотворень сприйняття, непорозуміння та помилок (кодових нестиків) у трактуванні сигналів та символів комунікативними реципієнтами; 2) реалізовувати власні національні стратегії із застосуванням м'якої сили держави шляхом надсилання відповідних ідейних імпульсів для зміни інтерпретаційних кодів сприйняття реальності держави-контрагента. Кодові нестиківки у міжнародній гуманітарній взаємодії, міжкультурному діалозі є наслідком різних рівнів та шляхів історичного розвитку, контенту історичної пам'яті, семіотичної системи та системи цінностей і норм, когнітивного стилю, що притаманні носіям кодів. Важливо вивчати цільові аудиторії, країнознавство і культурні ландшафти країн-реципієнтів інформації.

Росія виділяє на збереження домінантних позицій неоімперського дискурсу, просування власного іміджу як регіонального центру сили та нової імперії значні кошти; має великий комунікативний ресурс, який вона частково успадувала від СРСР, розвиває власні «мозкові центри» із доволі кваліфікованими кадрами, що активно використовують досягнення західної науки і практики; намагається володіти ініціативою. РФ вдалося створити сильне лобі, частина «друзів Путіна» і так званих «осіб, що розуміють Росію», співпрацюють із російськими спецслужбами, політично та економічно заангажовані.

Проте українська політична еліта, демонструючи відсутність стратегічного концептуального бачення розвитку України, не змогла виробити державну стратегію підтримки національного дискурсу, захисту іміджу та національних інтересів країни на міжнародній арені, створити систему ефективної протидії інформаційній агресії.

Отже, назріла нагальна потреба в розробці такої науково обґрунтованої стратегії, що буде запорукою реалізації цивілізаційного вибору України – євроатлантичної інтеграції. Україні слід замінити російську імперську оптику її презентації в Європі на власну, захищати та репрезентувати національний дискурс. Для цього слід: 1) провести в країні системні реформи у відповідності до європейських стан-

дартів; 2) розробити стратегію створення національного дискурсу, глобального українського гуманітарного простору та вітчизняних моделей стратегічних гуманітарних ініціатив; 2) цілеспрямовано здійснювати інформаційно-аналітичний супровід реалізації зовнішньої політики України; 3) організувати повноцінне науково-методичне, нормативно-правове, інституціональне, фінансове, кадрове, інформаційне, технічне забезпечення розвитку українознавства, державної політики пам'яті, іміджевої політики та ребрендингу, «мозкових центрів»; 4) всебічно сприяти розвитку фундаментальної україністики, фундації за кордоном українських наукових центрів, кафедр україністики та надавати всебічну державну підтримку вже існуючим інституціям, включитися в розвиток загальноєвропейського гуманітарного простору та формування західного академічного дискурсу; 5) залучати діаспорні кадри до реалізації проектів з посилення інформаційної присутності України в закордонному комунікативному просторі, захисту, лобіювання та презентації інтересів України; 6) створити власне лобі у закордонних політичних та державних структурах; 7) використовувати у сфері зовнішньої політики синергію усіх напрямів дипломатії: публічну, громадську, культурно-гуманітарну, діаспоральну, дипломатію засобів масових комунікацій та інтернет-мереж.

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К.: НІСД, 2014. – 148 с. 2. *Гавра Д.* Имидж России: интегральная модель / Д. Гавра [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.advertology.ru/article80701.htm>. 3. *Гавров С. Н.* Модернизация России: постимперский транзит: Монография / С. Н. Гавров. Предисловие Л. С. Перепелкина / С. Н. Гавров. – М.: МГУДТ, 2010. – 269 с. 4. *Дацюк С.* Дискурсивная война между Украиной и Россией / С. Дацюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hvylyya.net/analyt/society/sergey-datsyuk-diskursivnaya-voyna-mezhdu-ukrainoy-i-rossiey.html>. 5. Дослідження сприйняття України (Міністерство закордонних справ України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brandukraine.org/uk/>. 6. *Дугин А.* Основы Геополитики А. Дугин. – М.: АРКТОГЕЯ-центр, 2000. – 928 с.; Дугин А. Евразийский ренванш России / А. Дугин. – М.: ЭКСМО, 2014. – 256 с. 7. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст. 527) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>. 8. *Костенко Л.* Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала. Лекція / Ліна

Костенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ridnavira.org/index.php/9-bez-kategoriji/607-lina-kostenko-humanitarna-aura-natsii-lektsiia>. 9. *Міхнік А.* Сьогодні на Сході України вирішується майбутнє всього ЄС / Адам Міхнік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/articles/comments-newspaper/sogodni-na-shodi-ukrayini-virishuyetsya-majbutnye-vsogo-es/572165>. 10. *Пахльовська О.* Гуманітарна освіта і розвиток україністики / О. Пахльовська // «Україна – діаспора» сьогодні: Криза і перспектива: наукове видання / О. Пахльовська. – Київ: Академія, 2002. – С. 40–45. 11. *Почепцов Г.* Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. – К.: Вид-дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – 497 с. 12. *Русакова О. Ф., Русаков В. М.* PR-Дискурс: Теоретико-методологический анализ / О. Ф. Русакова, В. М. Русаков. – Екатеринбург: УрО РАН, Институт международных связей, 2008. – 340 с. 13. *Рябчук М.* До проблеми українсько-російських «асиметричних» відносин: дискурс домінування / М. Рябчук // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2006. – № 15. 14. *Саїд Е.* Орієнталізм / Е. Саїд. Пер. з англ. В. Шовкун. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 511 с. 15. Соціоаналіз П'єра Бурдьє. Альманах Російсько-французького центра соціології і філософії Інституту соціології Російської Академії наук. – М.: Інститут експериментальної соціології; СПб.: Алетейя, 2001. – 288 с. 16. Стратегія національної безпеки України Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>. 17. *Томпсон Є.* Едвард Саїд і польське питання. Проти культурної неспроможності периферії / Є. Томпсон. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vpered.wordpress.com/2009/05/31/thompson-said-and-poland/>. 18. *Умланд А., Солоненко І.* План «Б» для Брюсселя / А. Умланд, І. Солоненко // Дзеркало тижня. – 16.11.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/POLITICS/plan_b_dlya_bryusselya_ukrainaes_posle_vyborov_.html. 19. *Фуко М.* Порядок дискурсу. Інаугураційна лекція в Колледжі де Франс прочитана 2 декабля 1970 года / Мішель Фуко // Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / Пер. с фр. – М.: Касталь, 1996. – 448 с. 20. *Umland A.* Schaut auf dieses Land! / A. Umland. // Die Welt. – 27.10.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.welt.de/print/die_welt/debatte/article110223874/Schaut-auf-dieses-Land.html. 21. *Ferguson N.* The Meaning of Kissinger A Realist Reconsidered / N. Ferguson // Foreign Affairs. – 2015. – № 5. 22. *Jervis R.* The Logic of Images in International Relations / R. Jervis. – Princeton: Princeton University Press, 1970; Jervis R. Perception and Misperception in International Politics / R. Jervis. – Princeton: Princeton University Press, 1976. 23. *Walt S. M.* International relations: one world, many theories / S. M. Walt // Foreign Policy. – 1998. – Spring [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.findarticles.com/cf_0/m1181/n110/20492564/p1/article.jhtml?term.

УДК 94(477).94(4)

Тетяна Орлова

«Україна в європейському цивілізаційному вимірі» – новий перспективний курс у вищій школі

В світлі трансформаційних процесів, які прискорилися в Україні після Революції Гідності, зокрема, реформування системи освіти, пропонується запровадження читання нового курсу у вищих навчальних закладах, який покликаний дати фахівцям нової формації уявлення про підстави і перспективи європейської інтеграції нашої країни.

Ключові слова: Україна, Європа, цивілізація, цивілізаційний, культурно-історична спільнота, геополітика, євроінтеграція, реформування, модернізація.

Tetiana Orlova

«Ukraine in the European Civilization Dimension» as the New Prospective Subject for Universities

In the light of transformational processes that have accelerated in Ukraine after the Revolution of Dignity, in particularly, after the reform of education, it is proposed to introduce the teaching a new course in higher educational institutions, which is designed to provide the experts of the new formation with a vision of the foregrounds and prospects of European integration of our country.

Keywords: Ukraine, Europe, Civilization, Cultural Historical Community, Geopolitics, European Integration, Reform, Modernization.